

Universiteit Utrecht

Jeugdnetwerken delinquentie, overgewicht en schooluitval in Almere

M.E. Dekker

C. A. van Broekhoven

Universiteit Utrecht

Jeugdnetwerken delinquentie, overgewicht en schooluitval in Almere

Reactiesnelheid en de vindkans van het gemeentelijk jeugdnetwerk

Gemeente Almere

M.E. Dekker
m.e.dekker1@students.uu.nl

C. A. van Broekhoven
c.a.vanbroekhoven@students.uu.nl

Bachelor thesis

Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Universiteit Utrecht

Begeleider: Chris Baerveldt

01-07-2012

Abstract

The purpose of this study was to investigate three youth networks in the Dutch city of Almere for delinquency, obesity and early school dropout. A youth network consists of all the organizations that work with youngsters or that study them. Both the response time and the chance of discovery of these organizations were also measured. For delinquency, the response time was one up to two months, depending on the crime committed. The chance of discovery for young people by the judicial authorities was 100%. For obesity, there was a response time ranging from six weeks to five months for serious problems and the chance of discovery varied from 0% to 80%, while for youth care it is between 50% and a 100%. This only applied for young people who had been caught, the rest remains unknown. The network for early school dropout had better rates. The response time varied from two to eight weeks and the chance of discovery was 100% because there is a registration system by DUO which indicates when the norm for dropping classes has been reached.

The institutions involved should co-operate more in order to improve the response time and the chance of discovery. Organizations within the same networks are working independently of each other and are usually not up to date about each other's work. At times, multiple organizations are working with the same family.

The information obtained from the documents corresponded with that of the interviews. However, a lot of information about the chance of discovery remains unknown. More research on this subject is required. A transition of youth care to the city council would enhance institutional co-operation and co-ordination, thereby reducing the response time and increasing the chance of discovery.

Abstract Nederlands

In dit onderzoek naar de gemeente Almere zijn drie netwerken binnen jeugdzorg in kaart gebracht voor de thema's delinquentie, overgewicht en schooluitval. Een jeugdnetwerk bestaat uit alle organisaties die over jongeren gaan en met deze jongeren werken. Eveneens zijn in dit onderzoek de reactietijd en de vindkans binnen de netwerken gemeten.

Voor delinquentie is de reactietijd, afhankelijk van het delict, één tot twee maanden. De vindkans was 100% voor justitie zijn en 50% tot 100% voor jeugdzorg. Dit geldt alleen voor de jongeren die daadwerkelijk zijn betrapt, de rest blijft onbekend. Voor overgewicht geldt een reactietijd van zes weken tot maximaal vijf maanden bij ernstige problemen. De vindkans wijkt af van 0% tot 80%. Voor schooluitval scoort het netwerk hoger. De reactietijd varieert van twee tot acht weken en de vindkans is door het registratiesysteem van DUO

100% wanneer de norm van het aantal uren verzuim wordt overschreden.

Uit de resultaten is gebleken dat de samenwerking tussen de verschillende organisaties binnen de jeugdnetwerken niet goed verloopt. Ze werken langs elkaar heen, zijn niet voldoende van elkaars taken op de hoogte en er werken regelmatig meerdere organisaties met hetzelfde gezin.

Zowel documenten als antwoorden in interviews kwamen overeen. Over de vindkans is minder bekend geworden. In de toekomst zal hier meer onderzoek gedaan naar moeten worden. Een transitie van Jeugdzorg naar de gemeente zou een verhoogde samenwerking en coördinatie tussen de betrokken organisaties kunnen opleveren, wat weer tot een verbetering in zowel de reactietijd als de vindkans zou kunnen leiden.

Inleiding

In september 2004 werd per toeval door de politie het levenloze lichaam van de driejarige Savanna aangetroffen in de kofferbak van de auto van haar moeder. De peuter werd gedurende lange tijd mishandeld, vernederd en uitgehongerd en uiteindelijk door haar moeder omgebracht. Hulpverleners volgden het gezin al jaren en het meisje is zelfs vijf maanden uit huis geplaatst totdat de hulpverlening besloot dat de moeder de opvoeding weer aankon (NOS, 2007). De zaak veroorzaakte veel commotie in de media door de vraag of jeugdzorg dit had kunnen voorkomen. Zo zijn er meerdere zaken aan het licht gekomen waar jeugdzorg grote fouten heeft gemaakt. Er zullen veel veranderingen doorgevoerd moeten worden om fouten te voorkomen die tot desastreuze gevolgen kunnen leiden.

In Nederland zijn de organisaties rondom jeugdzorg niet overzichtelijk en niet duidelijk in kaart gebracht waardoor er grote problemen kunnen ontstaan binnen de hulpverlening. Organisaties werken langs elkaar heen doordat zij niet altijd van elkaar op de hoogte zijn en de samenwerkingsverbanden niet sterk genoeg zijn. Er is dus sprake van onduidelijkheid over verantwoordelijkheid en taakverdeling bij het verlenen van hulp aan opgroeiende kinderen, opvoeders of het gezin. Dit probleem wordt verkokering genoemd. Verkokering kan ertoe leiden dat probleemjongeren/gezinnen onopgemerkt blijven, niet de juiste behandeling krijgen of dezelfde behandeling krijgen van verschillende hulpverleningsinstanties. Door ontkokering moeten deze problemen worden aangepakt en kunnen meerdere instanties door middel van een integrale werkwijze werken aan de problemen met kinderen en hun opvoeders (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen, 2008).

Een oplossing voor ontkokering is de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg te centraliseren. Door de verantwoordelijkheid voor de organisatie rondom de jeugdzorg en de financiering bij de gemeente neer te leggen, wil de overheid de jeugdzorg de komende jaren verbeteren en bezuinigen op de kosten (Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en ontwikkeling, 2012; Rijksoverheid, 2012b). Door deze transitie zal de samenwerking tussen de verschillende instellingen en jeugdhulpverleners door de gemeenten overzichtelijker worden gemaakt en wordt het makkelijker om de professionals met elkaar in contact te brengen (Rijksoverheid, 2012d).

Tot op heden is er alleen onderzoek gedaan naar de kwaliteit van jeugdzorg en – welzijn. Dit is slechts gedaan voor enkele organisaties, netwerken zijn nog niet in het geheel

bekeken. Daarnaast is er weinig bekend over de reactietijd en de vindkans van netwerken, waardoor er een goed overzicht van de huidige situatie ontbreekt.

Binnen dit onderzoek wordt een overzicht gemaakt van drie netwerken binnen de gemeente Almere en de reactietijd en de vindkans van deze netwerken. De reactietijd is de tijd tussen het signaleren van een jongere met een probleem tot het moment dat hij daadwerkelijk geholpen wordt door jeugdzorg. De vindkans is de kans dat de jongere met het probleem wordt gevonden door de organisaties binnen het netwerk. De drie te onderzoeken netwerken zijn: delinquentie, overgewicht en schooluitval. Door het onderzoeken van de interne procedures wordt de huidige stand van zaken binnen de netwerken geschetst. Met het meten van de vindkans en de reactietijd kan er worden gekeken naar de eventuele knelpunten die zich binnen het netwerk bevinden. Deze kunnen als gevolg hebben dat een jongere en/of het gezin met een hulpvraag niet of minder snel gevonden en geholpen wordt.

In de literatuursectie wordt onderzocht hoe de netwerken in Nederland er in het algemeen uitzien en wat het beleid en de uitvoering is van deze netwerken. Zodra er een algemeen beeld is geschetst, wordt er specifiek gekeken naar de thema's en de netwerken rondom deze thema's. Met behulp van de geïnterviewden professionals worden de volgende vragen per thema behandeld: Hoe ziet het netwerk er in de gemeente Almere uit? Wat is de vindkans van een jongere die hulp nodig heeft van het netwerk? Wat is de reactietijd van het netwerk op het gesignaleerde probleem?

Een goed overzicht van de netwerken is van maatschappelijk belang. Daardoor weet men hoe alert instanties zijn op probleemjongeren en hoe snel er hulp wordt ingeschakeld voor hen. Het te laat inschakelen van hulpverlening kan namelijk tot desastreuze gevolgen leiden. In de toekomst zullen grote fouten door een nieuwe aanpak moeten worden voorkomen (Rijksoverheid, 2012b).

Literatuur

Afdelingen en organisaties zullen moeten samenwerken om doelen te kunnen bereiken. Een netwerk is een geheel waarin mensen of organisaties met elkaar verbonden zijn (Encyclo, 2012). Een jeugd-netwerk bestaat dan ook uit alle mogelijke organisaties die bijdragen aan maatschappelijke opvoeding, of nog breder: alle organisaties die contact hebben met jongeren of die gaan over jongeren. Eén van de meest krachtige ideeën in de sociale wetenschap is dat individuen verankerd zijn in een dik web van sociale relaties en interacties (Borgatti, Mehra, Brass & Labianca, 2009). Kilduff (2003) stelt dat er binnen een netwerk verschillende type

relaties naar voren komen. Deze relaties worden getypeerd door zwakke en/of sterke banden. Een band kan worden gedefinieerd als een combinatie van de hoeveelheid tijd, emotionaliteit, vertrouwelijkheid en wederkerige diensten die de band karakteriseert (Kilduff & Tsai, 2003). Sterke banden kunnen worden gebruikt bij de uitwisseling van onder andere kennis tussen organisaties binnen een netwerk. Deze band ontstaat tussen individuen die nauw met elkaar in contact staan en waarbij vertrouwen een primaire voorwaarde is (Uzzi, 1997). Volgens ‘de zwakke-band’ hypothese geven zwakke banden echter meer diverse informatie aan individuen (Kilduff, 2003). De zwakke banden worden getypeerd door een grote aanwezigheid van, en door de betreffende grotere afstand tussen de samenwerkende individuen. Een netwerk behaalt dan ook succes of faalt, afhankelijk van hoe goed het netwerk de expertise, kennis en bronnen onderling deelt (Kilduff et al., 2003).

Het netwerk van de jeugdzorg omvat alle soorten hulp die gericht zijn op opgroei- en opvoedproblemen van kinderen, jongeren en ouders (Nederlands Jeugd Instituut, 2012). Hulp kan geboden worden zowel in het vrijwillige als het gedwongen kader. De verschillende vormen van jeugdzorg die we in Nederland op dit moment kennen zijn: preventieve jeugdzorg, provinciale jeugdzorg, dagbehandeling, jeugdbescherming, jeugdreclassering en gesloten jeugdzorg/JeugdzorgPlus (Rijksoverheid, 2012c).

De verantwoordelijkheid van al deze vormen van zorg liggen op dit moment nog bij verschillende partijen en vallen onder verschillende wetten en regelingen (Rijksoverheid, 2012c). De algehele verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg ligt bij het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn & Sport (VWS) en het Ministerie van Justitie. Het Ministerie van VWS richt zich op hulpverlening in het vrijwillig kader en het Ministerie van Justitie is verantwoordelijk voor jongeren die onder het toezicht van een (gezins)voogd zijn gesteld en jongeren die in aanraking zijn gekomen met het jeugdstrafrecht (Bureau Jeugdzorg, 2012).

Delinquentie

Het huidige kabinet besteed veel aandacht aan de veiligheid in Nederland. Jeugdcriminaliteit is een containerbegrip voor gedragingen van jongeren die bij de wet zijn verboden. Hierbij gaat het om de leeftijd 12 tot 24 jaar. De groep onder de twaalf jaar is bij wet niet strafbaar, maar wordt wel in veel rapportages besproken (Rijksoverheid, 2012). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen first-offenders, meerplegers en veelplegers (Van Mantgem, Nobelen & Uljee, 2009). De vijf soorten delicten die het meest worden gepleegd onder jeugdigen zijn de volgende: vermogensmisdrijven (46%), diefstal en inbraak zonder geweld

(38%), vernielingen (28%), gewelds- en seksuele misdrijven (18%) en misdrijven tegen de openbare orde (13%) (Van der Laan & Blom, 2011).

Over het algemeen blijkt uit cijfers dat jongens ongeveer anderhalf keer zo vaak betrokken zijn bij criminele activiteiten dan meisjes. Van de minderjarige verdachten is 44% van allochtone afkomst (Van der Laan & Blom, 2011).

Loeber, Wung, Keenan, Giroux, Stouthamer-Loeber, & Van Kammen (1993) hebben onderzoek gedaan bij Amerikaanse jongens uit Pittsburg. Zij vonden drie ontwikkelingspaden die elk weer bestaan uit verschillende fasen. Bij elk pad wordt gedrag steeds erger, maar komt het wel minder voor. Dit wordt vorm gegeven in een piramidevorm. Personen die zich in de top van de piramide bevinden zijn iedere fase doorlopen. Het kan ook zijn dat een jongere meer dan één ontwikkelingspad doorloopt.

Het balansmodel van Bakker laat echter zien dat opvoeding een transactioneel proces is waarin ouders en kinderen elkaar wederzijds beïnvloeden in relatie tot de specifieke omgeving van het gezin. Diverse kind-, ouder- en omgevingsfactoren zijn van invloed op dit proces en kunnen een bedreigende factor voor de opvoeding vormen. Factoren die de opvoeding echter goed laten verlopen worden protectieve (beschermende) factoren genoemd. Deze kunnen dus de invloed van de risicofactoren reduceren. Door het model wordt ook een onderscheid gemaakt tussen factoren op microniveau, mesoniveau en macroniveau. Gezinnen die kampen met meervoudige risicofactoren zijn op de drie verschillende niveaus extra kwetsbaar en lopen meer kans op opvoedings- of ontwikkelingsproblemen (Bakker, Bakker, Van Dijke & Terpstra, 1997).

Wanneer we ingaan op de Nederlandse aanpak van jeugdige delinquenten, komt naar voren dat hier verschillende organisaties bij betrokken zijn. Een manier van aanpak bij minderjarigen bij een overtreding gaat vaak via een verwijzing naar Bureau Jeugdzorg, of naar Bureau Halt, in ernstigere gevallen wordt strafdienstplicht ingezet of zelfs plaatsing in een inrichting voor jeugdigen (PJI). Verder komen de Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdreclassering en de Justitiële Jeugdinstelling aan bod (Van Mantgem, Van Nobelen, & Uljee, 2009).

Bij minderjarigen is er sprake van 'plaatsing in een inrichting voor jeugdigen' (PJI) of gedragsbeïnvloedende maatregel. Bij het PJI is de aanpak gericht op het heropvoeden en behandelen van de jeugdigen waarbij ze in een justitiële inrichting geplaatst worden. Raad voor de Kinderbescherming geldt voor minderjarigen die in aanraking komen met de politie en justitie. De Raad voor de Kinderbescherming zorgt en regelt de taakstraffen voor jeugdigen

(Ministerie van Justitie, 2011; Van Mantgem et al., 2009). De jeugdreclassering is een onderdeel van Bureau Jeugdzorg en streeft naar het terugdringen van recidive jongeren door te werken aan de delictgerelateerde en veranderbare crimogene factoren. Dit zijn factoren die kunnen bijdragen aan het plegen van delicten. Jeugddetentie onder jongeren van 12 tot 18 jaar vindt plaats in een Justitiële jeugdinrichting. Hier zitten jongeren die van een misdrijf worden verdacht en in voorlopige hechtenis zitten of die al een straf opgelegd hebben gekregen (Ministerie van Justitie, 2011; Ministerie van Justitie, 2006).

In Almere speelt het Veiligheidshuis een centrale rol. In het Veiligheidshuis werken GGD Flevoland, de gemeente, onderwijs, politie en justitie nauw samen op één locatie om criminaliteit onder jongeren terug te dringen. Door deze samenwerking op één plek kan voorkomen worden dat verschillende organisaties langs elkaar heen werken (Veiligheidshuis, 2011).

Overgewicht

De laatste decennia is wereldwijd sprake van toenemend overgewicht bij kinderen (IOTF, 2010; Ebbeling, Pawlak, & Ludwig, 2002; Weiss & Caprio, 2005). Het International Obesity Task Force (IOTF) schat dat wereldwijd ongeveer 200 miljoen school kinderen overgewicht hebben, waarvan 40 tot 50 miljoen kinderen obesitas (IOTF, 2010). Uit de laatste landelijke groeistudie, De Vijfde Landelijke Groeistudie, is naar voren gekomen dat overgewicht bij kinderen en jongeren in Nederland blijft stijgen. Van de kinderen en jongeren van twee tot twaalf jaar heeft 13,3 procent van de jongens overgewicht en 1,8 procent ernstig overgewicht. Bij de meisjes heeft 14,9 procent overgewicht en 2,2 procent ernstig overgewicht (TNO, Vijfde Landelijke Groeistudie, 2010).

Ook zijn Nederlandse jongeren vergeleken met Turkse en Marokkaanse jongeren. Uit de cijfers blijkt dat overgewicht en obesitas bij deze groepen ernstiger is dan bij autochtone Nederlandse jongeren. Wanneer de cijfers van Nederlandse kinderen en jongeren vergeleken worden met andere Europese landen, blijkt echter wel dat Nederlandse jongeren relatief minder overgewicht hebben (Van Dorsselaer, De Looze, & Vermeulen-Smit, 2010). In Almere ligt het percentage overgewicht en ernstig overgewicht bij jongeren boven het gemiddelde van Flevoland (16%). In Almere is dit namelijk in totaal 19% (15% overgewicht en 4% ernstig overgewicht) (Gemeente Almere, 2010).

Momenteel is de Body Mass Index (BMI) de enige maat voor overgewicht met internationaal geaccepteerde en toegepaste leeftijd- en geslachtsspecifieke waarden. Voor een

duidelijke definitie van overgewicht wordt gebruik gemaakt van de BMI, maar voor de jeugd is er een speciaal tabel met zogenaamde afkappunten (Van Bakel, 2010). Kritiek op deze manier van meten is echter dat de BMI niet goed correleert met het percentage lichaamsvet en dit is vooral het geval bij adolescentie jongens. Er wordt daarom voor kinderen en jongeren gebruik gemaakt van een ‘klinische blik’ waar aan vier criteria zijn verbonden, namelijk lichaamsbouw, etniciteit, vetverdeling en pubertijdstadium (CBO, 2008c).

Er zijn verschillende risicofactoren voor obesitas bij kinderen. Ten eerste is een verklaring dat een kind meer eet dan dat het nodig heeft (Schrijvers & Schoemakers, 2008). Ten tweede kan een slecht voedingspatroon en weinig bewegen het gevolg zijn van een obesogene omgeving. De omgeving van het kind heeft invloed op zijn eet en beweegpatroon, in een obesogene omgeving is er stimulans om veel te eten en weinig te bewegen (Schrijvers & Schoemaker, 2008). Ten derde lopen kinderen van ouders met een lage sociaal economische status (SES) ook meer risico om overgewicht te ontwikkelen. Als laatste zijn er nog de erfelijkheidsfactoren die een rol spelen (Ebbeling, Pawlak & Ludwig, 2002).

Kinderen met (ernstig) overgewicht rapporteren een lagere kwaliteit van leven op lichamelijk, psychisch en sociaal gebied (Lee, 2009). Het blijkt dat wanneer een kind te dik is, hij/zij vaak op volwassen leeftijd overgewicht ontwikkeld en daarmee een vergroot risico op chronische ziektes zal hebben (TNO, 2010).

Op verschillende niveaus zijn beleidsmaatregelen genomen om overgewicht te voorkomen en verminderen. Er zijn beleidsmaatregelen op rijksniveau en op lokaal niveau. Het huidige kabinet vindt dat ouders goed geïnformeerd moeten worden over een gezonde levensstijl, dit staat in de nota Overgewicht van maart 2009. Het doel van de nota is preventie door de kennis van ouders en jongeren te vergroten en een gezondere omgeving. Het Rijk legt een grote verantwoordelijkheid bij de gemeente die moeten zorgen voor de beschikbaarheid van middelen voor sport en beweging en die voor een goede gezondheidszorg moeten zorgen (Klink, Rouvoet & Bussemaker, 2009).

Er zijn ook twee convenanten, namelijk het convenant Overgewicht uit 2005 en het convenant Gezond Gewicht uit 2009. De convenanten zijn een samenwerkingsverband van partijen afkomstig van overheden, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Convenant Overgewicht is door een groot aantal partijen getekend en gaat om het herstel van de balans tussen voeding en bewegen. Convenant Gezond Gewicht is een opvolger van het convenant Overgewicht die twee deelconvenanten gericht op jeugd bevat, namelijk: ‘School’

en 'Jongeren Op Gezond Gewicht'. Ook op gemeentelijk niveau worden plannen gemaakt bij GGD's of thuiszorg. Deze instellingen geven adviezen aan de gemeente, waarna de gemeente er een beleid voor maakt. De beleidsplannen worden vervolgens uitgevoerd door alle zorginstellingen in de gemeente (Gemeente Almere, 2007).

Schooluitval

Per 1 oktober 2010 volgden in Nederland 1.317.662 leerlingen het voortgezet onderwijs of middelbaar beroepsonderwijs. Van deze groep hebben 38.568 leerlingen hun opleiding voortijdig verlaten, wat neerkomt op 2,9% (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2012b). In Almere verlaat 9% van de jongeren vroegtijdig school zonder startkwalificatie. Er is sprake van een VSV Monitor (Voortijdige Schoolverlaters Monitor). Dit is gebaseerd op de volgende gegevens: jongeren die een startkwalificatie hebben behaald, jongeren die het onderwijs al dan niet tijdelijk hebben verlaten zonder startkwalificatie; de voortijdige schoolverlaters en de jongeren die onderwijs volgen en nog een startkwalificatie moeten behalen. Opvallend is dat er meer jongens dan meisjes VSV-ers zijn en dat Turkse jongeren de grootste groep zijn qua etniciteit (Gemeente Almere, 2010).

Wanneer er wordt gekeken naar de term schooluitval en voortijdige schoolverlaters gaat het om jongeren tussen de 12 en 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Een startkwalificatie is het minimale onderwijsniveau dat nodig is om een baan te vinden. Het gaat dan om een diploma havo, vwo of mbo (niveau 2) (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2012a). Jongeren onder de 18 jaar zijn dus verplicht om onderwijs te volgen totdat ze een startkwalificatie hebben. Voor leerlingen van 5 tot 16 jaar is dit vastgelegd in de leerplicht. Het kabinet heeft per 1 augustus 2007 de leerplicht uitgebreid met de kwalificatieplicht. De kwalificatieplicht geldt voor leerlingen van 16 tot 18 jaar (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2007).

Het ontstaan van problemen in de opvoeding en ontwikkeling van kinderen die leiden tot schooluitval kan ook worden verklaard met behulp van een transactioneel model. Het balansmodel van Bakker et al., (1997) biedt een kader voor beleid en interventies om ouders en kinderen met opvoedings- en ontwikkelingsproblemen te ondersteunen. De cumulatie van risicofactoren op micro-, meso- en macroniveau bij 'multiproblem' jongeren moet in balans gebracht worden door de protectieve factoren op micro-, meso- en macroniveau. Het model geeft dus het samenspel tussen draagkracht en draaglast weer (Bakker et al., 1997).

Het kabinet heeft in 2003 een doelstelling geformuleerd over het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters. Dit zou in 2012 nog maar maximaal 35.000 jongeren moeten zijn. In 2010 scherpte het kabinet Rutte-Verhagen deze doelstelling aan tot maximaal 25.000 nieuwe voortijdig schoolverlaters in 2016. Om de doelstelling te halen geeft minister van Bijsterveld van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap de volgende drie pijlers (kamerbrief, 17 februari 2011): beter onderwijs, gezamenlijke ondersteuning vanuit zorg, veiligheid en arbeidsmarkt en ten slotte scherp toezicht en strakke handhaving door onderwijsinspectie en gemeenten. Deze drie pijlers, in combinatie met een sterke coördinerende rol van de contactgemeente, zorgen voor succes. Het doel is zoveel mogelijk jongeren een startkwalificatie te laten behalen (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2012a).

In Almere worden vroegtijdige schoolverlater persoonlijk thuis benaderd door leerplicht en consulenten van de Regionale Meld- en Coördinatiepunten. Ook is afgesproken dat bij aanmelding van iemand die tot deze groep behoort, het Jongerenloket extra aandacht aan hem of haar besteedt. Wanneer voortijdig schoolverlaters aan het werk zijn worden er afspraken gemaakt met zowel individuele werkgevers als de brancheorganisaties ter stimulering van het alsnog behalen van de startkwalificatie. De afspraken zijn er niet op gericht om de jongeren uit hun werkomgeving te halen, maar door hen op of bij de werkplek (aanvullende) opleidingen aan te bieden. Ook heeft Almere een beleid voor de preventie van spijbelgedrag, namelijk Task Force heeft een verzuimproject opgestart in samenwerking met scholen. Ook zijn er een aantal projecten opgezet die de overgang van VMBO naar MBO makkelijker maken en die leerlingen ondersteunen bij het vinden van een werk en leerplek (Gemeente Almere, 2010).

Methoden

Om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden zijn uitgewerkte gespreksverslagen als uitgangspunt genomen. Naast open interviews is er ook gebruik gemaakt van gegevensbronnen en inzage van dossiers voor de data verzameling. De interviews zijn afgenomen bij zes deskundigen en professionals die kennis hebben over hoe de hulpverlening werkt voor jongeren. De interviews hebben plaatsgevonden op de werkplek van de deskundigen en professionals en zijn 'face to face' afgenomen. Hierdoor was er meer controle op het beantwoordingsproces, kon er goed doorggevraagd worden en ontstond de mogelijkheid dat er meer gedetailleerde informatie vrijkwam.

De steekproef is klein, maar betreft wel een groot deel van het netwerk en dus zullen de thema's door verschillende professionals belicht kunnen worden. De populatie waaronder de steekproef plaats heeft gevonden bestaat dan ook uit alle organisaties die een schakel zijn in één of meerdere thema's.

Het netwerk van alle drie de thema's zijn blootgelegd en er is onderzocht welke organisaties hierbij een grote rol spelen. Aan de hand daarvan zijn organisaties benaderd voor een interview. Binnen deze onderzoeksstrategie konden meerdere personen dezelfde vragen beantwoorden. De reacties op een verzoek voor een interview waren erg verschillend. De afdeling coördinatie jeugdbeleid van Politie Almere was meteen van dienst en binnen twee weken was een afspraak mogelijk. Na dit interview, waarin het thema delinquentie uitvoerig besproken was, is ter plekke een interview geregeld met een leerplichtambtenaar Almere uit het praktijkonderwijs. Hier werd het thema schooluitval besproken. Door middel van een contactpersoon wilde het onderzoeksteam van de gemeente Almere tijd vrij maken. Hier zijn de thema's erg oppervlakkig besproken en waren zij voornamelijk tot dienst door te helpen contact te zoeken met een projectleider van Transitie Jeugdzorg en de Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD). Bij Jeugdzorg en de GGD zijn alle drie de thema's besproken. Tot slot heeft er ook een interview plaatsgevonden met een pedagogisch medewerkster van Zorggroep Almere waarbij alle drie de thema's zijn besproken. Ook waren er een aantal organisaties die geen medewerking wilden verlenen.

De interviews zijn in drie weken afgenomen en duurden ongeveer een uur. De interviews met de sleutelpersonen bestonden voornamelijk uit voorbeeldcasussen over de thema's delinquentie, overgewicht en schooluitval. Elk thema werd beschreven door middel van een lichte en een zwaardere variant. Door de twee varianten kwamen er twee verschillende reactiesnelheden uit, aangezien er verschillende acties ondernomen werden. Naast de interviews is er ook gebruik gemaakt van gegevensbronnen en inzage van dossiers.

Tijdens de interviews werden de deskundigen en professionals gevraagd over hun functie te vertellen binnen hun werktak en een beeld te schetsen van hun netwerk. Hierna werden de vignetten (voorbeeldcasus) besproken. De vignetten werden voorgelegd per thema en altijd de lichte variant eerst. Per thema en per variant geven de vignetten weer in welke situatie een kind zich kan verkeren. Per thema en per variant werd dan ook door de deskundige en professionals een beeld geschetst over de pakkans per persoon en per delict, de reactietijd modaal, de kortste reactietijd en de langste reactietijd. Voor de leerplichtambtenaar

en de coördinator jeugdbeleid de politie Flevoland zijn alleen de toepasselijke vignetten van schooluitval en delinquentie voorgelegd. De overige geïnterviewden hebben alle vignetten voorgelegd gekregen.

Naast de interviews en de vignetten hebben sommige deskundigen en professionals ook toegang gegeven tot verschillende documenten. De documenten waren erg belangrijk aangezien ze de betrouwbaarheid van de resultaten van de interviews kunnen bevestigen. Het onderzoeksteam van Almere heeft rapporten opgestuurd met cijfers over schooluitval en criminaliteit. Het onderzoeksteam zelf brengt daarmee de huidige toestand van bepaalde thema's van de stad in kaart en draagt deze over aan de gemeente. De politie van Almere wees op een internet site waar documenten op staan met criminaliteit statistieken: criminaliteit nu en de verwachte groei of daling. De projectleider van Transitie jeugdzorg heeft een PowerPoint presentatie opgestuurd waarin de transitie van Bureau Jeugdzorg naar de gemeente beschreven wordt. Tenslotte heeft de GGD cijfers over onderzoek in 2010 naar jongeren in Almere opgestuurd. Deze documenten gaven nog meer inzicht in de vindkans en de reactiesnelheid en nog belangrijker, ze ondersteunden de informatie verkregen uit de interviews.

Om de betrouwbaarheid van het onderzoek te bevorderen is er gebruik gemaakt van triangulatie. Interviews met deskundigen en professionals zijn als uitgangspunt genomen, maar daarnaast is er ook gebruik gemaakt van de bevolkingsgegevens, gegevensbronnen en inzage van dossiers. Doordat binnen deze onderzoeksstrategie meerdere personen dezelfde vragen beantwoorden, wordt één thema door verschillende partijen besproken. Dit bevordert de betrouwbaarheid van de resultaten van de interviews.

Resultaten

De stad Almere

Op 1 januari 2012 telde de stad Almere 192.260 inwoners. Daarmee is Almere op weg om één van de vijf grootste steden te worden. Almere is een jonge stad en nog volop in groei. Van de inwoners is 30% jonger dan twintig jaar en 7% ouder dan vijfenzestig jaar. Van de allochtone bevolking in Almere wordt de grootste groep gevormd door Surinamers: zij zijn met 21.206 mensen (11%) vertegenwoordigd in de stad. Andere grote groepen allochtonen zijn Marokkanen (6.901), Antillianen (4.762) en Turken (3.268) (Sociale Atlas, 2011).

Delinquentie

Volgens de gemeente Almere (2010) stond het aantal misdrijven per 1000 inwoners in 2010 op een ratio van 73,1. In 2010 zijn in totaal 5.423 keer verdachten geregistreerd. Van deze verdachten bleek dat 48% jonger was dan vierentwintig jaar. Deze leeftijdsgroep vertegenwoordigt 33% van de inwoners van Almere (Gemeente Almere, 2010). De meeste delicten werden gepleegd door jongvolwassenen (18-24 jaar), waarvan het grootste deel betrokken was bij overtredingen op de weg en mishandeling. Het aantal minderjarige verdachten (12-18 jaar) kwam uit op 19% , waarvan het grootste deel betrokken was bij winkeldiefstal en overtredingen op de weg (voornamelijk rijden zonder rijbewijs).

Bij lichte vormen van delinquentie geldt dat de politie binnen zes uur onderzoek doet en binnen deze tijd wordt ook contact opgenomen met de ouders en/of advocaat. In het geval van een first offender wordt er vaak gekozen voor Bureau Halt. Dan wordt de zaak binnen zeven dagen overgedragen aan Bureau Halt. De jongere krijgt een taakstraf opgelegd van twee tot twintig uur. Zwaardere vormen van criminaliteit worden besproken in het Veiligheidshuis en gaan niet naar Bureau Halt. De coördinator jeugd van politie Flevoland zet de jongere op de agenda voor een Justitioneel Casus Overleg (JCO). Uit het interview met de coördinator jeugd bleek dat, wanneer de casus binnenkomt voor dinsdagmiddag, deze dan twee dagen later, op donderdag, wordt besproken. Komt de casus later binnen, dan wordt het overleg verschoven naar een week later. Bij dit overleg zitten de volgende instanties aan tafel: het Openbaar Ministerie (OM), Politie, Bureau Jeugdzorg en de Raad van Kinderbescherming. Er wordt gekeken of de jongere al bekend is bij Bureau Jeugdzorg en welke zorg er nodig is om deze jongere te helpen. Volgens de contactpersoon van transitie Bureau Jeugdzorg wordt er direct hulp ingezet in het geval van een crisissituatie, waarin de jongere geen dag langer in dezelfde leefomgeving kan blijven. Wanneer de zaak niet dringend is neemt Bureau Jeugdzorg waarschijnlijk binnen zes weken contact op. De zaak moet daarna binnen één of twee maanden bij het OM liggen en volgt er een dagvaarding.

De vindkans

De vindkans is lastig in te schatten. In het interview gaf de coördinator jeugd van politie aan dat wat men niet ziet, ook niet weet en dat er geen zicht is op de vindkans. Door een interview met de GGD kon er wel een schatting gemaakt worden van de vindkans. Vanuit Justitie is de vindkans 100% voor de personen die zijn betrapt. Er zijn geen cijfers bekend over de personen die niet worden betrapt. Vanuit jeugdzorg is de vindkans 50% bij een lichte variant.

Bureau Jeugdzorg bekijkt of het geval zorgelijk is, zo niet: dan wordt er niets mee gedaan. Bij de zwaardere variant geldt een vindkans van 100% in de zorg.

De reactietijd

Voor de lichte variant geldt dat er binnen zes uur onderzoek verricht moet worden. Binnen zeven dagen ligt de zaak bij Bureau Halt. De duur van de behandeling bij Bureau Halt is voor dit onderzoek vooralsnog onbekend. Bureau Jeugdzorg kan ervoor kiezen om voor hulpverlening te zorgen bij de jongere wanneer zij dit nodig vinden. De wachttijd tot een eerste gesprek is ingeschat op zes tot acht weken. De reactietijd zonder Bureau Jeugdzorg zal een week zijn tot aan de verwijzing naar Bureau Halt. Pakt Bureau Jeugdzorg dit op, dan is de kortste reactietijd tot het eerste gesprek zes weken. De langste reactietijd tot aan het eerste gesprek met Bureau Jeugdzorg zal acht weken zijn. Gemiddeld genomen is de reactietijd zeven weken met de start van Bureau Jeugdzorg.

Voor de zwaardere variant wordt er ook binnen zes uur onderzoek verricht. Binnen vijf dagen zal er een proces verbaal worden opgesteld. Het JCO vindt vervolgens plaats binnen één tot anderhalve week. De politie moet op grond van de Kalsbeeknorm binnen dertig dagen na het eerste verhoor het proces verbaal aanleveren bij het Openbaar Ministerie. De politie heeft een regeling dat de meeste zaken binnen dertig dagen naar het OM gestuurd worden. Vervolgens wordt binnen één en uiterlijk twee maanden de zaak bij het OM gedagvaard. Dit hoort volgens het protocol zo te gaan. Bureau Jeugdzorg pakt dit probleem gelijk op en doet onderzoek. Dit onderzoek duurt gemiddeld vier tot zes weken. De kortste reactietijd komt uit op twee maanden, ervan uitgaand dat de zaak na dertig dagen bij het OM ligt en binnen een maand wordt gedagvaard. De langste reactietijd, met een langere duur bij het OM, zal drie maanden zijn. Gemiddeld is de reactietijd bij de zwaardere variant tweeënhalve maand. Echter bleek uit het interview met de politie en Bureau Jeugdzorg dat een dagvaarding in het meest extreme geval ook pas na een jaar of anderhalf jaar kan plaatsvinden. Bij de politie gaat de procedure tamelijk snel van start. Een vertraging in de reactietijd ontstaat mede door het in behandeling nemen van de zaak door het OM. Dit kan binnen een maand gebeuren, maar kan eveneens uitlopen. Hierdoor zal de reactietijd oplopen.

Overgewicht

Uit een rapportage uit 2010 van de GGD blijkt dat 19% van de onderzochte kinderen uit Almere overgewicht of ernstig overgewicht heeft (GGD Flevoland, 2010). Dit ligt boven het gemiddelde van Flevoland, waar het gemiddelde 16% is. Het aantal mensen met ernstig

overgewicht groeit de laatste jaren in Almere, en komt meer voor bij allochtone bewoners. Slechte voeding en te weinig beweging zijn ook in Almere de belangrijkste oorzaken van overgewicht. Overgewicht is een thema die vooral wordt opgepakt door de GGD en de signalering door scholen. De school zal de betreffende jongeren in het Zorg en Advies Team (ZAT) bespreken, die volgens de jeugdfunctionaris van de GGD op de meeste scholen eens in de vier weken wordt gehouden. Dit geldt niet voor het basisonderwijs, waar er naar verwachting eens in het halfjaar een bespreking wordt gehouden. In het ZAT zitten de volgende personen: jeugdarts, mentor, Bureau Jeugdzorg, wijkagenten, jeugdpsychiatrie en de leerplichtambtenaar. In het geval van overgewicht maakt de jeugdarts een afspraak met de jongere. Wanneer er sprake is van meerdere (ernstige) problemen kan de jeugdarts doorverwijzen naar het GGZ en kan Bureau Jeugdzorg ook contact opnemen met de jongere.

De vindkans

De vindkans voor de lichte variant op het Voortgezet Onderwijs van een casus is geschat op 0%. Deze variant ontglipt vaak aan de aandacht. De vindkans voor de lichte variant op het Primair Onderwijs is echter 60-80%. De vindkans voor de zwaardere variant is geschat op 80% op zowel het Primair als het Voortgezet Onderwijs, dit komt vooral door de alertheid van scholen.

De reactietijd

Uit het interview met de jeugdfunctionaris van de GGD blijkt dat wanneer de jongere wordt gesignaleerd door het ZAT, er na vier tot zes weken een bespreking plaatsvindt. Na de bespreking nodigt de jeugdarts de jongere uit voor een gesprek voor drie tot vier weken na de bespreking in het ZAT. Voor basisscholen geldt dat de GGD een oproep kan doen voor een controle, maar deze onderzoeken vinden alleen plaats in groep twee en groep zeven. Er is een grotere kans dat een Intern Begeleider bij signalering een oproep zal doen naar de ouders. In het Primair Onderwijs kan het kind ook besproken worden binnen het ZAT, maar deze vindt minder frequent plaats dan op het Voortgezet Onderwijs.

De kortste reactietijd voor de lichte variant is zeven weken, gerekend vanaf de signalering, de bespreking in het ZAT en een afspraak bij de jeugdarts. De langste reactietijd, gebaseerd op hetzelfde traject, kan oplopen tot tien weken. Gemiddeld is de reactietijd acht weken voor de lichte variant. Dit is alleen als de jongere gesignaleerd wordt.

De kortste reactietijd voor de zwaardere variant is in de startfase hetzelfde als voor de lichte variant, namelijk zeven weken. Binnen deze zeven weken heeft er vanuit het ZAT een

afpraak plaatsgevonden met Bureau Jeugdzorg en wordt er na zes weken met de hulpverlening gestart. Bij aanmelding bij het GGZ zal de wachttijd drie maanden zijn voor de leeftijd van vier tot achttien jaar. Met de wachttijd voor GGZ komt de kortste reactietijd uit op vier en een halve maand. De langste reactietijd zal ongeveer vijf en een halve maand zijn, ervan uitgaand dat het ZAT pas na zes weken een reactie geeft, de hulpverlening van Bureau Jeugdzorg na acht weken start en de drie maanden wachttijd voor GGZ. Gemiddeld is de reactietijd bij de zwaardere variant vijf maanden. De gemiddelde reactietijd tussen de lichte variant en de zwaardere variant verschilt enorm. De hulpverlening komt vooral voor de zwaardere variant traag op gang, waardoor jongeren met meerdere problemen niet snel geholpen worden.

Schooluitval

In 2010 is er een onderzoek gedaan naar voortijdig schoolverlaters in Almere (Gemeente Almere, 2010). Op 1 januari 2010 bestaat de Almeerse populatie van twaalf tot tweeëntwintig jarigen uit ruim 27.000 jongeren. Van hen zijn er zo'n 10.000 jongeren in de leeftijdsgroep twaalf tot vijftien jaar, terwijl er ruim 16.000 behoren tot de leeftijdsgroep zestien tot tweeëntwintig jaar. Het aantal voortijdige schoolverlaters kwam uit op 6%, waarvan 1% in de leeftijd van twaalf tot vijftien jaar. Door een beter controlebaar systeem, is het aantal voortijdig schoolverlaters de laatste jaren afgenomen. In 2007 was dit namelijk nog 10%.

Landelijk is er een limiet van zestien uur verzuim per vier weken voor minderjarigen. Het aantal uur verzuim wordt geregistreerd door de scholen en doorgegeven aan DUO. Deze regeling geldt overigens niet voor het basisonderwijs. De leerplichtambtenaar kan per week meldingen bekijken. Is het verzuim zonder geldige reden overschreden, dan zal de leerplichtambtenaar de jongere en de ouders op gesprek vragen. Afhankelijk van de omstandigheden zal er een waarschuwing gegeven worden en kan bij het voortzetten van het verzuim een proces verbaal worden opgemaakt door de rechter een boete opgelegd worden. In het geval van zorgelijke leefomstandigheden van de jongere zal de leerplichtambtenaar contact opnemen met instanties die hulpverlening bieden. De casus zal worden binnengebracht bij een jeugdfunctionaris van de GGD. Wanneer er vijf of meer professionals met hetzelfde gezin werken zal er een gesprek plaats vinden voor het opstellen van een plan om de jongere en het gezin te helpen. Een andere mogelijkheid is dat de school het probleem signaleert en de jongere in het ZAT wordt besproken. Vanuit het ZAT zullen ook de nodige instanties worden ingeschakeld.

De vindkans

Uitgaande van het registratiesysteem van DUO zal de vindkans van de jongere in het Voortgezet Onderwijs 100% zijn bij een overschrijding van de norm van zestien uur. Wanneer de jongere onder de norm blijft zal er geen melding komen binnen het systeem. De vindkans zal dan aan de oplettendheid van de school liggen.

Op het Primair Onderwijs zal de vindkans naar inschatting ook 100% zijn. Basisscholen zijn kleiner, de kinderen krijgen les van een leerkracht en regelmatig verzuim zal sneller worden opgemerkt dan op het Voortgezet Onderwijs.

De reactietijd

Iedere week kijkt de leerplichtambtenaar voor meldingen van verzuim. Een afspraak voor een gesprek zal na twee weken plaatsvinden. Vaak zal dit bij een waarschuwing blijven. Wanneer er sprake is van zorgwekkende problemen, doordat de jongere bijvoorbeeld uit een 'multiproblem' gezin komt, schakelt de leerplichtambtenaar de hulpverlening in. Uit het interview met de leerplichtambtenaar is gebleken dat de reactietijd en het inschatten van de zorgelijkheid van een situatie per leerplichtambtenaar verschilt. Afhankelijk van de informatie die in het ZAT beschikbaar is, wordt er onderzocht waarom de jongere uitvalt. Het in kaart brengen van de problematiek van een gezin kan vervolgens vier tot zes weken duren. Wanneer er meer dan vijf professionals binnen een gezin aan het werk zijn, zal er binnen drie weken na het onderzoek, een overleg zijn met de betreffende instanties en de jeugdfunctionaris van de GGD. De hulpverlening gaat direct van start na dit overleg.

De kortste reactietijd voor de lichte variant is twee weken vanaf het moment van de signalering van het verzuim. Wanneer de jongere niet komt opdagen, zal de langste reactietijd acht weken zijn. Gemiddeld zal dit vier tot vijf weken duren.

De kortste reactietijd voor de zwaardere variant zal negen weken zijn. Daartoe zijn gerekend: de afspraak met de leerplichtambtenaar, de besprekingen binnen het ZAT, het onderzoek door Bureau Jeugdzorg en het overleg bij de jeugdfunctionaris. De langste reactietijd is ongeveer zeventien weken, ervan uitgaand dat de jongere niet direct komt opdagen en dat het onderzoek langer duurt. Gemiddeld is de reactietijd dertien weken.

Onderzoekbaarheid van de resultaten

Bij het verzamelen van de resultaten ontstonden er een aantal moeilijkheden. Bij de rondvraag naar deelname aan het onderzoek wilde alleen de politie Almere en een pedagoog van

Zorggroep Almere vrijwillig meedoen. Er zijn verzoeken verstuurd naar de GGD Almere, GGZ Almere, de Almeerse Scholengroep, Bureau Jeugdzorg, de gemeente Almere en Vitree. Het onderzoeksteam Almere (onderdeel gemeente Almere) wilde uiteindelijk meewerken, waardoor de contacten voor de GGD en Bureau Jeugdzorg konden worden gelegd. Per toeval wilde een leerplichtambtenaar meewerken na afloop van het interview met de politie. Van de Almeerse Scholengroep is er nooit een reactie ontvangen op het verzoek en Vitree gaf aan dat zij niet de juiste informatie beschikbaar hadden voor dit onderzoek.

De vindkans

De vindkans was voor veel van de deelnemers lastig in te schatten. Alleen de jeugdfunctionaris van de GGD kon per thema een schatting geven van de vindkans en door het registratiesysteem van DUO kon de leerplichtambtenaar een duidelijke vindkans stellen. Voor delinquentie was het lastig in te schatten doordat er geen zicht is op de delicten die niet worden opgemerkt. De delicten die wel worden opgemerkt en waarvan de daders worden gepakt zullen dan gezien worden als een vindkans van 100%. Voor overgewicht kon de vindkans grof worden ingeschat. De vindkans van zowel de lichte variant als de zwaardere variant ligt volledig aan het opmerken van het probleem door de omgeving, waarin de school en het ZAT een belangrijke rol spelen. De vindkans voor schooluitval was in vergelijking met de andere thema's het makkelijkst te verkrijgen. Dit komt met name door het registratiesysteem van DUO, waar het Voortgezet Onderwijs en de ROC's zijn aangesloten.

De reactietijd

De reactietijd was moeilijk te vinden binnen dit onderzoek. Medewerkers van verschillende instellingen waren niet volledig op de hoogte van de snelheid waarop het werk wordt gedaan. Voor crisissituaties bleek dit makkelijker omdat instanties verplicht zijn om hier direct op te reageren. Door de verschillende wachttijden die er bestaan en de soms (extreme) uitloop die instanties kunnen hebben is er weinig zicht op de reactietijd, wanneer een kind door wordt verwezen naar instanties. De reactietijden zijn bij elkaar gevoegd, waardoor er in dit onderzoek uiteindelijk schattingen zijn gemaakt van de minimale, maximale en de gemiddelde reactietijd.

Voor delinquentie had de politie duidelijk zicht op het proces bij binnenkomst doordat zij aan de norm moeten voldoen voor het afhandelen van zaken. Het vervolgtraject, waarbij hulp wordt verschaft aan de jongere (en het gezin), was buiten het bereik van de politie. Later gaven Bureau Jeugdzorg en de GGD hier alsnog een schatting van.

Voor de meeste instanties is overgewicht geen noodzakelijk thema. Dit gebeurt pas wanneer er sprake is van een multiprobleem. De school en het ZAT spelen uiteindelijk een belangrijke rol bij het signaleren van overgewicht. In dit onderzoek hebben scholen van het basis en middelbaar onderwijs niet deelgenomen waardoor de reactietijd alleen is ingeschat door betrokkenen.

Voor schooluitval was het moeilijk om de reactietijd vast te stellen. Het verschilt per jongere of deze direct bij het eerste verzoek voor een gesprek komt opdagen of niet. Daarnaast hangt het van de leerplichtambtenaar af wanneer er actie wordt ondernomen als de jongere na meerdere uitnodigingen nog steeds niet is komen opdagen. Dit verlengt de reactietijd en eventuele signalering van problemen.

Conclusie

In dit onderzoek zijn de volgende vragen over jeugdnetwerken onderzocht. Hoe zien de jeugdnetwerken voor delinquentie, overgewicht en schooluitval eruit in de gemeente Almere en wat is de reactietijd en vindkans van deze netwerken? De verkokering van de jeugdzorg speelt een belangrijke rol bij deze netwerken. De taakverdeling en de verantwoordelijkheid van hulpverleners is soms onduidelijk wanneer het gaat om ondersteuning en hulp aan opgroeiende kinderen. Dit kan invloed hebben op de vindkans en de reactietijd binnen de netwerken. Door de transitie van jeugdzorg hoopt men sneller en efficiënter te kunnen werken en de vraag is of dit ook lukt (Rijksoverheid, 2012d). Aan de hand van open interviews met zes professionals die met de verschillende netwerken te maken hebben en aanvullende documentatie is er een verslag opgesteld. Dezelfde standaard vragen zijn in ieder interview voorgelegd en er is gebruikt gemaakt van vignetten, een lichte variant en een zwaardere variant per thema, waardoor er een schatting kon worden gemaakt van de reactietijd en de vindkans.

Delinquentie

In de stad Almere worden de meeste misdrijven gepleegd door jongvolwassenen in de leeftijd van 18 tot 24 jaar. De betrokkenen bij dit netwerk zijn de politie en eventueel Bureau Halt. Bij ernstige problemen behoren ook het Veiligheidshuis, Bureau Jeugdzorg, de Raad van Kinderbescherming en het OM tot het netwerk. De gemiddelde reactietijd voor de lichte variant is zeven weken. De vindkans voor justitie is bij de lichte variant 100% en voor de jeugdzorg 50%. Voor de zwaardere variant is de gemiddelde reactietijd tweeëneenhalve maand. De reactietijd zal vrij accuraat zijn, doordat de politie zich aan een norm moet houden

voor het oplossen en in behandeling nemen van zaken. Dit gaat om 80% van de zaken. De vindkans is voor zowel justitie als de jeugdzorg 100%. Dit zijn hoge percentages, zoals het gezien wordt vanuit het oogpunt van justitie en jeugdzorg. Daadwerkelijk zal de vindkans voor justitie lager uitkomen wanneer er wordt gekeken naar misdrijven waar de dader onbekend is. Voor de jeugdzorg geldt ook dat het er aan ligt of het probleem van de jongere dringend is of niet. Wanneer dit niet zo is, bestaat er een grote kans dat jeugdzorg de casus niet in behandeling neemt.

Overgewicht

Overgewicht blijkt volgens eerder uitgevoerde onderzoeken door de GGD een probleem te zijn dat met de jaren toeneemt. De GGD en het Zorg en Advies Team (ZAT) op scholen zijn betrokken binnen dit netwerk. Bij een zwaardere variant van de casus behoren ook Bureau Jeugdzorg en de GGZ tot dit netwerk. De gemiddelde reactietijd voor de lichte variant is acht weken en de gemiddelde reactietijd voor de zwaardere variant is vijf maanden. De enorme stijging in de reactietijd voor de zwaardere variant kan worden verklaard door de wachtlijst van drie maanden voor jongeren in de leeftijd van vier tot achttien jaar bij GGZ. De vindkans zal voor de lichte variant 0% zijn op het Voortgezet Onderwijs en 60-80% op het Primair Onderwijs. De vindkans in het Primair Onderwijs zal voor deze variant 80% procent zijn en in het Voortgezet Onderwijs 60-80%. Het Voortgezet Onderwijs heeft vaak meer leerlingen dan het Primair Onderwijs. Dit zou een verklaring kunnen zijn voor het feit dat de vindkans voor de lichte variant 0% is. Daarnaast zal fysieke ongezondheid sneller opvallen in het Primair Onderwijs doordat er maar één leerkracht voor dezelfde groep staat, terwijl in het Voortgezet Onderwijs de leerlingen van les naar les gaan. Geconcludeerd kan worden dat er dankzij de scholen alert en gereageerd wordt op problemen. De reactietijd wordt echter vertraagd door verdere hulpverlening van gezondheidsinstanties.

Schooluitval

In een onderzoek uit 2010 van de gemeente Almere bleek dat 6% van de jongeren in het voortgezet onderwijs zonder startkwalificatie school verlaat. Door de norm van zestien uur in vier weken, die gesteld is voor verzuim is de vindkans door het registratiesysteem van DUO 100%. De gemiddelde reactietijd voor de lichte variant is vier weken. Voor de zwaardere variant is de gemiddelde reactietijd dertien weken. Door de alertheid van de scholen en de inzet van het ZAT kan gezegd worden dat er binnen dit netwerk snel wordt gereageerd. Als kanttekening moet daarbij gezet worden dat wanneer een jongere toch veel spijbelt, maar niet de norm van zestien uur per vier weken haalt, er geen melding komt in het registratiesysteem.

Het signaleren van het probleem is dan geheel van de school en de sociale omgeving van de jongere afhankelijk.

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat de netwerken per thema uitgebreid zijn en dat de reactietijd en de vindkans van meerdere factoren afhankelijk zijn. Vooral de sociale omgeving en de school spelen een belangrijke rol bij de signalering van een casus. Daarnaast werken de registratiesystemen en instituties als ondersteunend voor de netwerken. Binnen de netwerken is iedereen van elkaar op de hoogte en men probeert ook steeds meer samen te werken en de reactietijd te verbeteren. Uit de interviews blijkt echter dat het doorverwijzen naar een andere discipline lang kan duren. Gebrek aan tijd en wachtlijsten spelen daarbij een rol. Bovendien is er ook weinig zicht op de vindkans.

Aan de hand van de resultaten kan geconcludeerd worden dat zowel de reactietijd en de vindkans binnen de netwerken kunnen variëren door middel van de alertheid en de snelheid van de organisaties binnen het netwerk. Door weinig sterke samenwerkingsverbanden wordt het proces voor de hulpverlening soms enorm vertraagd. De zes professionals werkten bij verschillende instanties, die een schakel vormden per netwerk. De meest nauwkeurige schattingen kwamen per thema van een jeugdfunctionaris van de GGD en voor schooluitval van de leerplichtambtenaar.

De resultaten uit het onderzoek zijn betrouwbaar. Er wordt vanuit gegaan dat de deelnemers aan dit onderzoek voldoende op de hoogte waren van de netwerken om accurate antwoorden te geven en dat wanneer de vragen zouden worden gesteld aan personen binnen hetzelfde netwerk, dezelfde antwoorden zullen worden gegeven. Wat betreft de validiteit kan gezegd worden dat dit onderzoek inhoudsvalide is, er wordt gemeten wat gemeten moet worden. Het onderzoek is niet extern valide; de resultaten kunnen niet gegeneraliseerd worden. De resultaten zijn alleen voor de stad Almere geldig, doordat de stad uniek is in het handhaven van de netwerken. In de gemeente gelden andere manieren van aanpak voor bijvoorbeeld schooluitval dan in een andere steden. Daarnaast is Almere een betrekkelijk jonge stad en heeft bevolkingscijfers die tamelijk uniek en typerend zijn voor Almere.

De bevindingen laten zien dat er beschikbare en betrouwbare kennis is over netwerken van jongeren wat betreft overgewicht, delinquentie en schooluitval. Ook is er kennis over de reactiesnelheid van de schakels binnen de netwerken. Dit is nodig om de schakels van de netwerken en de reactiesnelheden met elkaar te kunnen vergelijken en dus nog beter in beeld te krijgen. Daarnaast was het zeer lastig om de reactiesnelheden in kaart te brengen, aangezien

veel professionals niet op de hoogte waren van de werkwijze van de ander, waardoor schattingen ontstonden door het naast elkaar leggen van de reactietijden. De vindkans was voor de meesten lastig in te schatten omdat hier weinig zicht op was. Doordat er geen vergelijkende materiaal is, behalve voor schooluitval, zijn de resultaten niet helemaal compleet en is het lastig om daarover conclusies te trekken.

Het is belangrijk dat er binnen de hulpverlening meer bekend wordt over de vindkans. Het feit dat niet veel professionals de vindkans konden benoemen geeft aan dat hier dus ook weinig inzicht in is. Er is geen zicht op de kinderen die niet binnen komen in het netwerk van delinquentie, overgewicht of/en schooluitval. Toch is het belangrijk om te onderzoeken wat voor consequentie het heeft dat kinderen die hulpverlening nodig hebben niet gevonden worden. Door hier wel meer zicht op te krijgen zal in een vervolgonderzoek in plaats van interviews enquêtes afgenomen kunnen worden. Door middel van enquêtes kunnen jongeren gevraagd worden naar hun problemen en hun ervaringen met het netwerk. De mate van aanwezigheid van problemen kunnen dan vergeleken worden met de vindkans van deskundige en professionals.

Wanneer het om de functie van de professionals gaat blijkt dat ze vaak geen concrete informatie hebben over een hulpverleningstraject. Ze onderhouden rechtstreekse contacten, maar ze weten vaak niet hoe het gehele netwerk in elkaar zit. Ook is het belangrijk dat er een kanttekening geplaatst wordt bij de resultaten uit de interviews. De professionals geven weer hoe lang de reactiesnelheid is, maar zijn er bij gebaat om dit zo kort mogelijk weer te geven. Hierbij is het dus belangrijk dat er aanvullende documenten gebruikt worden om deze betrouwbaarheid te ondersteunen.

Om winst te boeken bij de reactietijd is het nodig om te kijken naar het netwerk. Het huidige beleid in Nederland zorgt, door middel van verkokering, dat hulpverleners en instellingen langs elkaar heen werken en er onvoldoende informatie wordt uitgewisseld. Er is dan ook onduidelijkheid over de verantwoordelijkheid en taakverdeling bij het verlenen van hulp aan opgroeiende kinderen, opvoeders of het gezin (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen, 2008). Om deze problemen effectief aan te pakken, vindt er ontkokering in de netwerken plaats. Netwerken gaan meer op integrale wijze te werken aan problemen met kinderen en hun opvoeders (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen, 2008). Uit het interview met Bureau Jeugdzorg blijkt ook dat er misschien een schakel verwijderd gaat

worden uit een hulpverleningstraject voor een jongere. Sommige taken worden nu dubbel gedaan en hierdoor duurt het traject alleen maar langer.

Het is belangrijk om te onderzoeken wanneer de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg overgeheveld wordt van de provincie naar de gemeenten of de reactiesnelheid en de vindkans daardoor concreter en overzichtelijker worden. Dit laat dus zien dat verder onderzoek gedaan moet worden om de netwerken, reactiesnelheden en vindkans nog duidelijker en specifiek in beeld te krijgen.

Literatuur

- Bakker, I., Bakker, K., Dijke van, A., & Terpstra, L. (1997). O+O =O kwadraat: Naar een samenhangend beleid en aanbod van opvoedingsondersteuning en ontwikkelingsstimulering voor kinderen en ouders in risicosituaties. Utrecht: NIZW
- Borgatti, S. P., Mehra, A., Brass, D. J., Labianca, G. (2009). Network analysis in the social sciences. *Science*, 323, 892-895.
- Bureau Jeugdzorg (2012). *Wat is Bureau Jeugdzorg*. Verkregen op 15 maart, 2012, van www.bureaujeugdzorg.info/Wat_is_bureau_jeugdzorg/
- CBO, Kwaliteitsinstituut voor de Gezondheidszorg. (2008). Richtlijn Diagnostiek en behandeling van obesitas bij volwassenen en kinderen. Verkregen op 20 februari, 2012, van <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/persoonsgebonden/lichaamsgewicht/beschrijving/>
- Ebbeling, C. B., Pawlak, D. B., & Ludwig, D. S. (2002). Childhood obesity: Public-health crisis, common sense cure. *The Lancet*, 360, 473-482. doi:10.1016/S01406736(02)09678-2 <http://www.thelancet.com/popup?fileName=cite-using-doi>
- Encyclo. Verkregen op 17 maart, 2012, van <http://www.encyclo.nl/begrip/netwerken>
- Expertisecentrum voor jeugd, samenleving en ontwikkeling (2012). *Transitie jeugdzorg*. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.jsso.nl/transitiejeugdzorg.html>.
- Gemeente Almere (2007). Nota Gezondheids(zorg)beleid. Dienst maatschappelijke ontwikkeling.
- Gemeente Almere (2010). Criminaliteitsbeeldanalyse. Verkregen op 10 juni, 2012, van http://veilig.almere.nl/wat_doen_wij/criminaliteit_en_veiligheidsbeleving
- Gemeente Almere (2010). Monitor Voortijdig Schoolverlaten. Verkregen op 10 juni, 2012 van http://www.almere.nl/leven_en_werken/onderwijs_en_studeren/
- GGD Flevoland (2010). Rapportage Preventieve Gezondheidsonderzoeken. Verkregen op 10 juni, 2012, van

- <http://www.ggdfevoland.nl/client/1/?websiteid=1&contentid=123&pagetitle=Publicaties>
- IOTF (2010). The global epidemic. Ontleend aan <http://www.iaso.org/iotf/obesity/obesitytheglobalepidemic/>
- Kilduff, M., Tsai, W. (2003). *Social networks and organizations*. Londen: Sage Publications.
- Klink, A., Rouvoet, A., & Bussemaker, M. (2009). Nota overgewicht. Uit balans: De last van overgewicht. De Rijksoverheid, maart 2009. Verkregen op 18 februari, 2012, van <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/notas/2009/03/23/nota-overgewicht.html>
- Lee, Y. S. (2009). Consequences of childhood obesity. *The Annals*, 38, 75-81. Ontleend aan <http://www.annals.edu.sg/pdf/38VolNo1Jan2009/V38N1p75.pdf>
- Loeber, R., Wung, P., Keenan, K., Giroux, B., Stouthamer-Loeber, M., & Van Kammen, W.B. (1993). Developmental pathways in disruptive child behavior. *Development and Psychopathology*, 5, 103-133.
- Mantgem, J. van, Nobelen, D. van, & Uljee, N. (2009). *Landelijk verdachtenbeeld 2008*. Verkregen op 16 februari, 2012 van www.nji.nl
- Ministerie van Justitie. (2006). *Justitiële inrichtingen: Jeugdcriminaliteit*. Verkregen op 16 februari, 2012, van www.nji.nl
- Ministerie van Justitie. (2011). *Programma aanpak jeugdcriminaliteit: Afstemming van gedragsinterventies voor jeugdige delinquenten*. Verkregen op 16 februari, 2012, van www.nji.nl
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2007) *Kwalificatieplicht*. Verkregen op 6 maart, 2012, van <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/leerplicht/kwalificatieplicht>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2012a). *Aanval op schooluitval*. Verkregen op 6 maart, 2012, van <http://www.aanvalopschooluitval.nl/userfiles/file/2012/Bijlage%201%20Cijferbijlage.pdf>
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2012b) *Startkwalificatie*. Verkregen op 6 maart, 2012, van <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw>.
- Nederlands Jeugd Instituut (2012). *Landelijk beleid*. Verkregen op 17 maart, 2012, van <http://www.nji.nl/>
- NOS (2007). De zaak Savanna. Verkregen op 3 juni, 2012, van <http://nos.nl/artikel/122533-de-zaaksavanna.html>

- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkelingen (2008). *De ontkokering voorbij*. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.adviesorgaan-rmo.nl/publicaties/adviezen/2008/89/>.
- Rijksoverheid (2012b). *Bestuursakkoord 2011-2015*. Verkregen op 15 maart, 2012, van <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/convenanten/2011/04/21/bestuursakkoord-2011-2015.html>
- Rijksoverheid (2012c). *Jeugdzorg*. Verkregen op 17 maart, 2012, van <http://www.rijksoverheid.nl>
- Rijksoverheid (2012d). *Stelselwijziging zorg voor jeugd*. Verkregen op 16 februari, 2012, van <http://www.samenwerkenvoordejeugd.nl/nl/Kamerstukken/Stelselwijziging-zorg-voor-jeugd.html>.
- Rijksoverheid (2012e). *Wat is de verwijzindex risicjongeren?* Verkregen op 16 februari, 2012, van http://www.samenwerkenvoordejeugd.nl/nl/Kamerstukken/Web-Paginas-Breed-Centrum-voor-Jeugd-en-Gezin/Onderwerpen/Stelselwijziging_zorg_voor_de_jeugd-Beleid_en_regelgeving_stelselwijziging-Onderwerpen-Verwijzindex.html.
- Schrijvers, C. T. M., & Schoemaker, C. G. (2008). *Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid Nederlandse jeugd*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) rapport 270232001/2008. Verkregen op 18 februari, 2012, van <http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/270232001.html>
- Seinstra, A., Laar, S. van de, & Ruremonde, L. van. (2011). *Chaos dreigt in jeugdzorg*. SeinstravandeLaar B.V. te Culemborg.
- TNO (2010). *Vijfde Landelijke Groeistudie*. Verkregen op 18 februari, 2012, van <http://www.tno.nl/downloads/20100608%20Resultaten%20Vijfde%20Landelijke%20>
- Uzzi, B. (1997). Social structure and competition in interfirm networks: The paradox of embeddedness. *Administrative Science Quarterly*, 42, 35–67.
- Van Bakel, A. M. (2010). *Afkapwaarden BMI jongeren*. In: *Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid*. Bilthoven: RIVM. Verkregen op 20 februari, 2012, van <http://www.nationaalkompas.nl/gezondheidsdeterminanten/persoonsgebonden/lichaamsgewicht/>
- Van der Laan, A.M., Blom, M. (2011). *Jeugdcriminaliteit in de periode 1996-2010*. Verkregen op 20 februari, 2012 van www.nji.nl
- Van Dorsselaer, S., De Looze, M., & Vermeulen-Smit, E. (2010). *Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in Nederland: HBSC 2009*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Veiligheidshuis (2011). Veiligheidshuis Almere. Verkregen op 10 juni, 2012, van
<http://www.veiligheidshuizen.nl/achtergrond>

Weiss, R., & Caprio, S. (2005). The metabolic consequences of childhood obesity. *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*, 19, 405-419.
doi:10.1016/j.beem.2005.04.009

Bijlage

Vignetten

Vignet	Delinquentie Lichte variant
Naam	Lisa
Leeftijd	15
School	VWO, klas 4
Achtergrond	Witte middenklasse
Gedragsuiting	Winkeldiefstal 1 kledingstuk (truitje)
Sinds	1 dag: eenmalig/first offender
Multiprobleem	Spijbelt zo nu en dan
	Ouders in scheiding

Vignet	Delinquentie Zwaardere variant
Naam	Pieter
Leeftijd	13
School	VMBO, brugjaar
Achtergrond	Wit, eenoudergezin (moeder overleden)
Gedragsuiting	Heling, vechtpartijen, soms inbraak
Sinds	Lichte criminaliteit sinds 10 ^e jaar; laatste jaar steeds vaker en ernstiger
Multiprobleem	Spijbelt regelmatig
	Vader drinkt, werkloos, grijpt niet in
	Oudere broers dealen en helen (diversen)
	Lid van criminele jeugdgroep

Vignet	Overgewicht Lichte variant
Naam	Danny

Leeftijd	9
School	Basisschool, groep 5
Achtergrond	Witte middenklasse
Gedragsuiting	BMI=20; snel moe, beweegt weinig (meer), ongezond eet- en drinkgedrag
Sinds	Bovenmatige gewichtstoename en slechter beweeg en eet/drinkgedrag sinds 2 jaar.
Multiprobleem	Ouders grijpen niet (effectief) in
	Eenzaam op school; wordt gepest

Vignet	Overgewicht Zware variant
Naam	Minke
Leeftijd	14
School	VMBO, 2 ^e klas
Achtergrond	Wit, ouders laag opgeleid
Gedragsuiting	BMI=28,8; vreetbuiten, vermoedelijk boulimia.
Sinds	Was altijd wat zwaarder. Sterke bovenmatige gewichtstoename sinds 3 jaar.
Multiprobleem	Verwaarlozing. Vader gebruikt geweld
	Gezinsproblemen: scheiding dreigt)
	Wordt gepest op school
	Woont in achterstandswijk met veel criminaliteit

Vignet	Schooluitval Lichte variant
Naam	Fouad
Leeftijd	15
School	VMBO, 2 ^e klas

Achtergrond	Sinds 5 jaar in Nederland (gezinshereniging). Ouders laagopgeleid. Moeder spreekt geen Nederlands.
Gedragsuiting	Matige resultaten. Regelmatig spijbelgedrag wat heeft geleid tot schooluitval.
Sinds	Twee maanden. Spijbelde voordien niet.
Multiproblem	Problemen met aanpassing taal, cultuur en schoolsysteem
	Vriendengroep werkt, heeft aantrekkelijk inkomen

Vignet	Schooluitval Zware variant
Naam	Natasja
Leeftijd	16
School	VMBO, 4 ^e klas
Achtergrond	Wit gezin. Ouders laagopgeleid.
Gedragsuiting	Slechte resultaten. Regelmatig spijbelgedrag wat heeft geleid tot schooluitval.
Sinds	Een half jaar. Spijbelde daarvoor zo nu en dan.
Multiproblem	Risicogedrag: zwaar roken, drinksessies, onveilige seks
	Combinatie van gezinsproblemen: naderende scheiding, financiële problemen (schulden, ouders werkloos), broer weggelopen